Motion

1978/79:603

av Lars Werner m. fl.
om nedtrappning av arbetstiden till sex timmar per dag

När vänsterpartiet kommunisterna för första gången 1974 i riksdagen ställde kravet om en generell nedtrappning av arbetstiden till 6 timmar per dag med full lönekompensation rådde det inom övriga partier en allmän välvilja till förslaget. Till följd av inte minst kvinnornas marsch ut på arbetsmarknaden och det tidiga 1970-talets rekordstora vinster inom näringslivet fanns det en stor förståelse för de arbetandes efterfrågan på en genomgripande reform av det här slaget. Ledande politiker från det då regerande socialdemokratiska partiet talade varmt för en allmän arbetstidsförkortning. Men det stannade vid ord. Vpk har enträget hållit fast vid kravet.

Socialdemokrater och borgerliga har i takt med den ökande krisen inom näringslivet satsat merparten av sina krafter på att rädda kapitaltillförseln till krisdrabbade företag. De borgerliga har helt avfört förslaget från dagordningen genom införandet av 6-timmarsdag för småbarnsföräldrar *utan* lönekompensation. En rättighet som är ett slag i luften för dem som bäst behöver utnyttja den: ensamstående och lågavlönade. Den är dessutom direkt könsrollskonserverande.

En lag om 6 timmars arbetsdag med full lönekompensation har vid behandlingarna i riksdagen avfärdats som alltför "resurskrävande". Detta har skett i största samförstånd mellan socialdemokrater och borgerliga, senast vid fjolårets riksdag. Även från ledande fackligt håll betraktas förslaget som orealistiskt. Följdriktigt skrev man i en redaktionell kommentar till en insändare i den inflytelserika Metallarbetaren (nr 50–51 1978): "Varför stanna vid sex timmars arbetsdag med oförändrad betalning? Fyra timmar vore väl ändå mer radikalt? Eller varför inte ledigt hela året med oförändrad lön?" Ledande inom fackföreningsrörelsen intar en – om inte så uttryckligen cynisk – så dock väldigt avvaktande position gentemot denna angelägna reform. Senast har ordföranden i sysselsättningsutredningen, Lars Sandberg, klart sagt ifrån att någon 6-timmarsdag inte är möjlig under 1980-talet. Vpk hävdar motsatsen.

Därför 6-timmarsdag för alla

Kravet på 6-timmars arbetsdag för alla måste ses i ett vidare perspektiv. Det är ett krav som berör alla samhällslivets områden: Kamp mot hets och utslagning från fysiskt och psykiskt krävande jobb. Kamp för kvinnornas rätt till arbete på lika villkor, dvs. i första hand reell möjlighet för alla till heltidsarbete. Kamp mot onödigt utnyttjande av skiftarbete och övertidsar-

bete. Kamp mot utsortering av unga människor från arbetsmarknaden. Kamp mot teknokratisering och teknikens grepp om människan. Och sist, men inte minst, kamp för allas rätt till arbete.

1. En större del av de arbetande inom industrin är över 45 år och befinner sig i riskzonen för att slås ut i förtid till följd av ett alltför uppskruvat arbetstempo. Sjukfrånvaron är stor och tenderar att öka. Ingen skall behöva ha ett jobb som helt försliter en. En av förutsättningarna i en demokrati är att alla människor har ork och möjlighet att delta i beslutsprocesserna. Avgöranden skall inte ligga i händerna på en liten välinformerad elit som har möjlighet att aktivt ta del i och påverka samhällsutvecklingen.

2. För att aktivt ta del inom alla samhällslivets områden krävs att alla människor garanteras den grundläggande rätten till arbete. Den kraftiga undersysselsättningen bland kvinnorna måste bekämpas. Alla vuxna människor skall ges rätten till ett heltidsjobb. Det förutsätter förutom en utbyggd kommunal barnomsorg en markant reducering av deltidsjobben. F. n. arbetar nästan hälften av alla yrkesarbetande kvinnor på deltid, 45 % mot 5 % för arbetande män. Att gifta eller sammanboende kvinnor – med eller utan barn – i hög utsträckning tvingas se sin roll i arbetslivet som något som kommer i andra hand utgör det största hindret för rättvisa och likaberättigande mellan män och kvinnor.

3. En genomgripande reform som en generell förkortning av arbetstiden till 6 timmar måste tvinga fram en ny organisation av arbetet. Skiftarbete bekämpas och får endast förekomma när produktionsprocessen av tekniska skäl inte går att avbryta och när det gäller samhällets service. Övertidsarbete skall vidare endast utnyttjas närdet föreliggeröverhängande fara förliv, hälsa och egendom.

4. Arbetslöshet, hot om arbetslöshet och utbredd undersysselsättning är arbetarklassens och samhällets värsta gissel. I en offensiv industri- och sysselsättningspolitik med målsättningen att skapa varaktiga arbeten åt alla måste en arbetstidsförkortning ingå som ett av medlen. De arbetande måste ges förutsättningar att bestämma och i sina egna intressen utnyttja teknikens landvinningar, inte vara dess fångar.

Vänsterpartiet kommunisterna har aldrig betraktat 6-timmarsreformen som en strikt arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Den måste sättas in i ett sysselsättningspolitiskt, arbetsmiljö- och jämlikhetssammanhang. Därför, anser vpk, är det en fråga för riksdagen att avgöra. Det är en reform som inte bara direkt berör alla arbetande, utan även, grovt räknat, en miljon människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden och som borde ha sin rättmätiga plats där: kvinnor, ungdomar, handikappade utan facklig tillhörighet. Det måste till ett samlat grepp – i vilket arbetstidsfrågan är en del – för att lösa de många problem orsakade av den arbetsmarknadssituation vi i dag har. Och det måste till snabbt. I det här sammanhanget bör påpekas att vänsterpartiet kommunisterna i andra motioner till årets riksdag utvecklar partiets allmänna synpunkter på sysselsättningspolitiken och det svåra arbetsmarknadsläget för ungdomar.

Kostnaderna

När man diskuterar kostnaderna för en arbetstidsförkortning måste man ta hänsyn till hur den arbetsföra befolkningen i landet egentligen jobbar. Vi har redan nämnt de stora grupper som av olika skäl står utanför arbetslivet eller har jobb på deltid mot sin vilja.

En riktigt genomförd arbetstidsförkortning skulle inte behöva innebära någon minskning av det totala antalet arbetstimmar. Därmed skulle inte heller de samhälleliga kostnaderna behöva öka, eftersom den del av befolkningen som i dag inte arbetar i vilket fall måste försörjas på något sätt.

På sikt skulle en arbetstidsförkortning tvärtom vara lönande för samhället, om den medför att fler människor sätts in i produktionen. Fler människor skulle få möjlighet att försörja sig själva och delta i den sociala gemenskap som arbetet skapar.

Därför är det särskilt viktigt att förhindra att en arbetstidsförkortning betalas genom ökad produktivitet per anställd, dvs. med hjälp av intensifierad utsvettning och arbetshets. Detta skulle helt förta den positiva effekten av en arbetstidsförkortning och snarare göra skadan värre genom att påskynda utslagningen. Denna modell av arbetstidsförkortning har dess värre varit vanlig och medfört att kravet på kortare arbetstid delvis kompromettterats. LO-ordföranden Gunnar Nilsson har också intagit den för en facklig företrädare defensiva och felaktiga positionen att en arbetstidsförkortning inte medför fler arbetstillfällen. Dessa måste givetvis, bl. a. genom garantier lagstiftningsvägen, tvingas fram. I den kampen måste hela arbetarrörelsen mobiliseras. Den arbetstidsreform som för en del år sedan genomfördes inom sjukvården får exempelvis inte upprepas. Då fick helt enkelt samma antal anställda sköta i stort sett samma arbete som tidigare, men på ett mindre antal timmar. Så var i stort sett också fallet med den tidigare generella förkortningen från 45 till 40 timmars arbetsvecka. Men då rådde också ett annat läge på arbetsmarknaden med en stor efterfrågan på arbetskraft, som främst löstes genom den stora invandringen av arbetare.

"Välfärdens" pris

Vårt nuvarande samhälle skiljer sig markant från det samhälle vi upplevde under efterkrigsåren. Den materiella standarden för folkets flertal har höjts kraftigt. Den utbredda trångboddheten har, om inte eliminerats, så väsentligt reducerats. De arbetande har tillkämpat sig större inflytande på sina arbetsplatser, även om de avgörande besluten fortsätter att fattas av en liten klick bolagsdirektörer.

De förbättringar som arbetande människor i dag åtnjuter jämfört med 30-talet år tillbaka har emellertid haft ett pris. Det är bl. a. den uppdelning av samhällsfunktioner som blivit ett av de mest karakteristiska dragen i vårt

alltmer centraliserade samhälle. Monopoliseringen inom den svenska kapitalismen har lett till större och färre företag. De små har slagits ut. Människor från förut levande landsbygdskommuner och bruksorter har tvingats flytta för sin utkomst. Arbetsdagarna har trots tidigare arbetstidsförkortningar i praktiken blivit längre. De långa resvägarna till och från jobbet kombinerade med ett upptrissat arbetstempo har skapat stress och jäkt för de heltidsarbetande. T. o. m. inom vården har man nu en organisation som följer industrins lönsamhetskalkyler. Men arbetet har ändå för flertalet människor ett högt egenvärde. Fler människor måste ges möjlighet att delta i denna sociala gemenskap men under andra och mer jämlika förhållanden. Med 6 timmars arbetsdag kommer vi närmare målet: rätten till heltidsarbete för alla.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås

att riksdagen fattar principbeslut om en tidsplan för generell nedtrappning av arbetstiden till 6 timmar per dag med full lönekompensation, innebärande 7 timmars arbetsdag för alla 1980, samt att 6-timmarsdagen skall vara genomförd senast 1985.

Stockholm den 22 januari 1979

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

KARIN NORDLANDER (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

KARL HALLGREN (vpk)